

quizes, role-playing games, hours of a story-teller and hours of preparation for acting (learning poems, production of bookmarks, invitations of younger children and parents); literary holidays, performances and entertainments, meetings with writers, organizing amateur children's literary concerts.

Key words: children's book, preschool educational institution, preschool children, placement of the book, fiction.

УДК 373. 2. 013. 74

Олена Гнізділова
Olena Hnizdilova

ПОРІВНЯЛЬНА ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЯК ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНА ГАЛУЗЬ НАУКОВОГО ЗНАННЯ

COMPARATIVE PRE-SCHOOL PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY BRANCH OF SCIENCE

У статті проаналізовано зміст і методiku викладання навчальної дисципліни «Порівняльна дошкільна педагогіка» на основі інтердисциплінарного і синергетичного підходів, розкрито її роль у професійному становленні вихователів дошкільних навчальних закладів.

Ключові слова: порівняльна дошкільна педагогіка, інтердисциплінарний підхід, синергетичний підхід, навчальна дисципліна, вихователь, професійна підготовка.

Трансформаційні зміни, що відбуваються в соціально-економічному житті українського суспільства, зумовлюють підвищення вимог до якості професійної підготовки вихователів дітей дошкільного віку, необхідність оновлення її змісту, удосконалення організаційних форм і методів її реалізації. Процеси міжкультурної інтеграції актуалізують потребу єдності національного і загальнокультурного компонентів у професійній підготовці вихователів з метою ефективного застосування вітчизняного педагогічного спадку та творчого використання надбань світової педагогічної думки, адаптації зарубіжного досвіду до сучасних реалій.

Сьогодні сучасні фахівці дошкільної галузі повинні орієнтуватися у бурхливому потоці інформації, глибоко осмислювати актуальні проблеми дошкільної освіти, прогнозувати перспективні шляхи її розвитку в Україні, вміти організовувати навчально-виховний процес у дошкільному навчальному закладі на основі гуманізованого підходу до дитини, впроваджувати у власній діяльності не лише вітчизняний передовий педагогічний досвід, а й прогресивні здобутки освітньої сфери цивілізованих країн світу. З огляду на це, компаративістські знання перетворилися на невід'ємну складову професійної підготовки вихователя, тому навчальний курс «Порівняльна дошкільна педагогіка» має посісти чільне місце в її структурі.

В останні роки українські компаративісти (Н. Абашкіна, Н. Авшенюк, С. Білецька, О. Галус, Н. Голота, Н. Лавриченко, М. Лещенко, О. Локшина, О. Матвієнко, Н. Ничкало, О. Огієнко, Л. Пуховська, А. Сбруєва, С. Сисоєва, М. Чепіль, Л. Шапошнікова та ін.) багато вагомих робіт присвятили висвітленню стану і тенденцій розвитку зарубіжних навчально-виховних систем. Водночас на дослідницькому полі зароджується, розвивається надзвичайно важливий напрям компаративістики – порівняльна дошкільна педагогіка, предмет дослідження якої полягає у визначенні стану, тенденцій, закономірностей розвитку дошкільної освіти на глобальному, регіональному і локальному рівнях.

У сучасних умовах порівняльна дошкільна педагогіка є не тільки навчальним предметом, а й сферою наукових досліджень. Особливості розвитку дошкільної освіти в окремих країнах

світу досліджували О. Карпенко (Австрія), Н. Мельник (США), Н. Сиротич (Франція), С. Білецька (США і Японія). Проблеми підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у зарубіжних державах присвятили свої наукові розвідки М. Олійник, Н. Карпенко, О. Сулима та ін. З огляду на це, компаративні дослідження в системі сучасного наукового знання набувають домінантного характеру.

Відтак, метою наукового пошуку є аналіз змісту навчальної дисципліни «Порівняльна дошкільна педагогіка» на основі інтердисциплінарного і синергетичного підходів, розкриття впливу специфіки авторської методики викладання курсу на якість підготовки фахівців дошкільної галузі.

Запроваджений курс відноситься до категорії вибіркових навчальних дисциплін, які визначаються студентом. Навчальна програма курсу розроблена на кафедрі дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка професором Гнізділовою О. [1]. Структура і зміст побудовані з урахуванням закономірностей розвитку педагогічного знання і логіки цілісного педагогічного процесу. Навчальна програма з цього предмета є досить насиченою і містить історію розвитку суспільного дошкільного виховання у світі; детальний аналіз розвитку систем дошкільної освіти у провідних зарубіжних державах; проблеми дошкільного виховання в різних освітніх системах і можливості оновлення структури та змісту дошкільної освіти; основні напрями реформування та підвищення ефективності дошкільної освіти у провідних країнах світу. До робочої навчальної програми включено також теми, присвячені специфіці сімейного і суспільного дошкільного виховання в умовах різних політичних і соціально-економічних систем, проблемам підготовки педагогічних кадрів для дошкільних установ

«Порівняльна дошкільна педагогіка» покликана збагатити педагогічний світогляд майбутніх вихователів, розвинути їхні творчі здібності, формувати в них активну життєву позицію, професійну ерудицію і гнучкість педагогічного мислення, завдяки яким засвоюється все те, що є кращим у сфері дошкільної освіти [5, с. 5].

Науковими підходами, що об'єднують навчальний матеріал курсу, є синергетичний та інтердисциплінарності. Причому синергія різних галузей знань про педагогічні явища і процеси означає, що використання безлічі теорій і підходів, притаманних різним наукам, не призводить до їх невідповідної взаємодії, а навпаки – породжує якісно нове знання [7, с. 143]. Вивчення змісту навчальної дисципліни «Порівняльна дошкільна педагогіка» здійснюється за межами одного навчального предмета, при цьому акцент ставиться на міжпредметні зв'язки та інтеграцію.

Оскільки порівняльна дошкільна педагогіка – це велике та перспективне дослідницьке поле, значну роль вона відіграє в посиленні міжпредметних зв'язків загальнонаукових, психолого-педагогічних і спеціальних дисциплін як синтезуючий навчальний предмет, що сприяє узагальненню та системному структуруванню знань, отриманих у межах раніше вивчених предметів.

Логіко-системний аналіз наукової літератури дозволив визначити основні підходи до визначення сутності інтердисциплінарності (у перекладі *inter* – між, в середині, поєднуючи; *disciplinarity* – дисципліна), яку розуміють, як осмислення, яке здійснюється поза межами певної наукової дисципліни; поєднання компонентів декількох дисциплін; взаємодію між двома чи декількома дисциплінами [4, с. 6]. Погоджуємося з думкою чеського науковця М. Вановою, що «порівняльна педагогіка розглядається сьогодні як інтердисциплінарна педагогічна наука, яка ... досліджує педагогічні явища і факти в їх політичних, соціально-економічних і культурних зв'язках, а також порівнює їх подібність і відмінності у двох або декількох країнах, континентах або на глобальному рівні. Вона спрямована на краще розуміння кожного педагогічного явища в його освітній системі, а також на пошуки адекватного узагальнення з метою вдосконалення навчання» [3, с. 50].

У процесі викладання цього курсу спираємося на знання студентів з дисциплін нормативної частини навчального плану підготовки фахівців дошкільної галузі («Вступ до спеціальності «Дошкільна освіта», «Історія дошкільної педагогіки», «Педагогіка дошкільна» та ін.). Названа група педагогічних дисциплін тісно пов'язана між собою у контексті міждисциплінарного простору, а «на місцях їх перетину» виникла нова субдисципліна, яка має загальні теоретичні та методологічні засади, проте відрізняються за спеціалізацією предметної галузі, що може слугувати передумовою не тільки для плідної їх взаємодії, але й подальшої їх реінтеграції на основі інтердисциплінарності.

Студенти набувають знань про моделі дошкільної освіти, концепції, на яких ґрунтуються системи зарубіжного суспільного дошкільного виховання, специфіку організації навчально-виховного процесу в дошкільних закладах зарубіжжя, з'ясовують та оцінюють реальний стан освітньої системи у певній країні, дізнаються про її історію та традиції, географічне положення, суспільну організацію, політичні та економічні умови, які й визначають розвиток дошкільної освіти.

Синергетичний підхід до змісту порівняльної дошкільної педагогіки дає змогу розглядати дошкільну освіту як багатовимірний загальноцивілізаційний феномен, єдину і цілісну саморозвиваючу систему, у якій взаємодіють унікальні, неповторні й оригінальні національні системи виховання і навчання дітей дошкільного віку і створюють єдиний освітній простір. Синергетичне осмислення змісту навчальної дисципліни дозволяє розглядати дитиноцентровану освітню філософію як системотвірну самоорганізуючу основу дошкільної освіти. Такі властивості як нелінійність, варіативність, самоорганізація, відкритість, хаос, здатність до флуктуацій (випадкові відхилення) і біфуркацій (роздвоєння) засвідчують синергетичний характер змісту навчальної дисципліни «Порівняльна дошкільна педагогіка».

З позиції синергетичного підходу, нелінійність може бути розглянута в межах ідеї багатоваріантності (чи альтернативності) форм власності (державні, приватні, комунальні) й типів дитячих закладів суспільного виховання у різних державах світу (дитячі ясла в Австрії, ясельні школи у Англії, дитячий садок у Німеччині, французька материнська школа тощо). Варіативність можна простежити не тільки у змісті (курикулумі) дошкільної освіти (відсутність або наявність однієї або декількох державних програм), але й у організаційній структурі, формах, методах і засобах освітнього процесу, середній тривалості дошкільного виховання (від 1 року у Греції до 4 – у Франції), наповнюваності вікових груп тощо.

Відкритість системи дошкільної освіти розуміється як здатність кожної з її підсистем до обміну інформацією із зовнішніми по відношенню до системи середовищами. У світі користуються чималим попитом інституції дошкільної освіти вільного і відкритого типу – штайнерівські дитячі садки і дитячі садки М. Монтессорі.

Цей навчальний предмет є також платформою для ознайомлення з інноваціями, що мають місце у царині педагогічної компаративістики, у світі та в Україні, запорукою популяризації напрацювань не лише в кордонах країни, а й у зарубіжжі. Студенти вивчають компаративну дошкільну педагогіку через призму сприйняття життя і творчої діяльності зарубіжних педагогів (П. Кергомар, М. Монтессорі, Р. Оуена, Ж. -Ж. Піаже, Ф. Фрьобеля, Р. Штейнера та ін.), які стояли у витоків зародження суспільного дошкільного виховання у світі, сприяли становленню системи дошкільної освіти в кожній з держав, вплинули на формування законодавчої бази у галузі освіти та появу традицій та інновацій (Г. Доман, З. Дьенеш, Д. Кюїзенер, С. Лупан, К. Орф, Ш. Сузукі, М. Шичида та ін.). Значна увага приділена тим педагогічним аспектам творчості зарубіжних педагогів, які співзвучні ідеям вітчизняної парадигми виховання.

Наявність флуктуацій і біфуркацій дають змогу визначати варіанти подальшого розвитку системи дошкільної освіти конкретної держави і окремої дитини, сприяють глибшому дослідженню її розвитку, породжують формування нових якостей особистості. Атракторами (активними стійкими центрами, що притягують і стимулюють різні процеси протягом

дошкільного дитинства), виступають завдання суспільного дошкільного виховання і цілі, які висуває людське «Я».

Поняття хаосу характеризують еволюційна креативність, внутрішня активність, що в першу чергу, простежується у зародженні різних альтернативних форм здобуття дошкільної освіти у світі.

Отже, синергетичний підхід дає змогу зіставити та показати еволюцію і динаміку трансформацийних змін у системі дошкільної освіти у світі.

Сучасний рівень викладання навчального курсу «Порівняльна дошкільна педагогіка» орієнтує викладача на перехід від педагогічного традиціоналізму до впровадження нових форм і методів навчальної роботи у ВНЗ. З цією метою запроваджено читання інтерактивних лекцій, які дозволяють поєднати керівну роль викладача з високою активністю студентів на основі використання сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій. Предметною підтримкою в організації навчального процесу з курсу виступають мультимедійні технічні засоби навчання. Ефективність використання мультимедійних технологій і засобів під час вивчення навчальної дисципліни забезпечується поєднанням кількох інформаційних середовищ: текст, відео, фотографії, високоякісний звуковий супровід.

Викладання програмного матеріалу здійснюється шляхом активізації набутих знань студентів з історії та теорії дошкільної педагогіки, методик дошкільного виховання, надання викладачем нової інформації, формування пізнавального інтересу до змісту навчального предмета для подальшого самостійного осмислення та доопрацювання. Матеріал подано в проблемному викладі в плані можливого використання зарубіжного досвіду у вітчизняній педагогіці.

Авторський досвід викладання засвідчує, що лектор будує і подає студентам систему поглядів на основі компіляції фактів, дібраних із різних джерел – вітчизняної і зарубіжної періодичної преси, Інтернет-мережі, дисертаційних робіт, навчальних посібників, підручників, матеріалів науково-практичних конференцій тощо. В основу лекційного викладу матеріалу покладена впорядкована системна інформація, що спонукає студентів до самостійного мислення і пошуку додаткових джерел інформації, поглиблення і узагальнення наявних наукових уявлень, допомагає усвідомити об'єктивні закономірності процесу підготовки до впровадження зарубіжних ідей і технологій в сучасному ДНЗ.

Формуванню у студентів цілісних уявлень про порівняльну дошкільну педагогіку як інтердисциплінарну галузь наукового знання сприяють не лише лекційні, а й практичні заняття та самостійна робота, в ході яких студенти здійснюють власні компаративні розвідки. Підготовка до практичного заняття, самостійної роботи сприяє розвитку умінь виконувати порівняльний аналіз, правильно відбирати об'єкти для компаративного вивчення, змістовно ранжувати інформацію шляхом виділення в ній фактів, спільних і відмінних ознак, критично ставитися до наявних теорій, інтерпретаційних даних.

Ефективними формами проведення практичних занять з порівняльної дошкільної педагогіки виступають дискусії, перегляди й обговорення відео-фрагментів, фільмів і слайд-презентацій, захист міні-проектів. Під час практичних занять студенти систематизують і закріплюють знання, розвивають уміння доказово висловлювати свої думки, вести діалог і опонувати, використовуючи понятійний апарат порівняльної педагогіки, формують пошуково-перетворювальний стиль мислення.

У контексті загальносвітових тенденцій розвитку педагогічної науки і практики студенти розглядають організаційно-правові, соціально-педагогічні умови дошкільного виховання в сучасній Європі, аналізують теоретико-педагогічні концепції, а також зміст і організацію реальної практики виховання і освіти дітей дошкільного віку.

Під час зіставлення систем дошкільної освіти у зарубіжжі та характеристики стратегії освітньої політики ряду країн у сфері дошкільної освіти студенти поглиблюють свої знання та вдосконалюють навички порівняння, вміння виокремити головне та суттєве, загальне

та специфічне, спільне та відмінне, виявляти позитивні й негативні аспекти зарубіжного педагогічного досвіду в галузі дошкільної освіти. Студентів вражає відсутність стандартних будівель, нетиповість планування території зарубіжних дошкільних закладів, різнобарв'я відтінків приміщень, відсутність гарячого харчування, неонов'язковість денного сну та інші специфічні для зарубіжної системи освіти ознаки. У результаті такої роботи з'ясовується, що особливості освітньої системи тієї чи іншої країни безвідривно пов'язані з її історичним минулим, тому під час вивчення системи освіти провідних країн світу студенти аналізують історичні передумови її розвитку та становлення, розкривають національні особливості різних освітніх систем.

Зміст курсу передовсім спрямований на розвиток інтересу майбутнього вихователя до самоосвітньої діяльності. Тому в процесі викладання окресленої навчальної дисципліни моделюємо освітнє середовище, яке стимулює самосвітні процеси. З цією метою студентам пропонується розлогий список рекомендованої літератури, сформульовані творчі завдання для самостійної роботи майбутніх вихователів, які потребують не тільки виконання, але й презентації. Формами самостійної роботи можуть бути аналіз наукових і науково-популярних статей зарубіжних і вітчизняних авторів, складання анотацій до наукових текстів, заповнення таблиць, написання рефератів, підготовка доповідей і слайд-презентацій, пошук нових тематичних джерел і відеофрагментів. Труднощі при виконанні самостійної роботи виникають у студентів при аналізі суперечливої інформації про стан освітньої практики у зарубіжних дошкільних установах, що вміщено в наукових джерелах і на Інтернет-сайтах. Найбільш складним є не стільки пошук і збір джерел, скільки їх ґрунтовний аналіз, виключення з розгляду тих матеріалів, які не заслуговують на довіру або стосуються малозначущих деталей.

Курс «Порівняльна дошкільна педагогіка», який традиційно викладається для підготовки бакалаврів, закладає платформу для формування планетарного мислення майбутніх педагогів, усвідомлення водночас унікальності та єдності національної освіти зі світовим освітнім простором.

Отже, опанування майбутніми вихователями системи знань і вмінь з навчальної дисципліни «Порівняльна дошкільна педагогіка» сприятиме формуванню педагога-новатора з чіткою педагогічною позицією, з наявним сучасним світоглядом, з стійкими переконаннями, усвідомленням постійного прагнення до удосконалення професійної діяльності й успішному входженню України в європейський і світовий науково-педагогічний освітній простір. Подальшого дослідження потребує застосування системного підходу в компаративних дослідженнях у галузі дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Гнізділова О. А. Порівняльна дошкільна педагогіка: навчальна програма варіативної дисципліни для підготовки бакалавра напряму 6. 010101 – Дошкільна освіта / О. А. Гнізділова. – Полтава, 2015. – 12 с.
2. Голота Н. М. Особливості викладання фахового курсу «Порівняльна дошкільна педагогіка» як засобу формування професійної компетентності майбутнього педагога [Електронний ресурс] / Н. М. Голота. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/vkmu/2012_3/Golota.pdf.
3. Mirosława Váňová. Pedagogika porównawcza. Rozdział 8. [W:] ks]... Pedagogika. Tom 2. Pedagogika wobec edukacji, polityki oświatowej i badań naukowych. Red. naukowa Bogusław Śliwerski. Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne. Gdańsk, 2006. – S. 48-104.
4. Огієнко О. Інтердисциплінарність сучасної педагогіки: методологічний аспект [Електронний ресурс] / О. Огієнко. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/2989/1/ОГІЄНКО_-Інтердисциплінарність.pdf.
5. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. / [І. М. Богданова, Н. І. Дідусь, З. Н. Курлянд та ін.]. – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2000. – 164 с.

6. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка : навчальний посібник / А. А. Сбруєва. – [2-ге вид., стер.]. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. – 320 с.
7. Тараненко І. Порівняльна педагогіка як інтегродисциплінарна педагогічна наука / І. Тараненко, Г. Степаненко // Порівняльна педагогіка: методологічні орієнтири українських компаративістів : хрестоматія / авторський колектив. – К. : Педагогічна думка, 2015. – С. 142-145.

The content of academic discipline «Comparative pre-school pedagogy» has been analyzed in the article based on the leading methodological positions. It is proved that the scientific approaches which combine the course material are synergistic and interdisciplinary. Synergetic approach to the content of comparative pre-school education has provided an opportunity to consider pre-school education as multidimensional phenomenon of global civilization, self-developing unified and coherent system in which unique, inimitable and original national systems of upbringing and education of pre-school children interact and create a joint educational space. The usage of synergetic approach has allowed considering child-centered educational philosophy as self-organized and system-creating basis of pre-school education. It has been determined that the synergistic nature of the content of academic discipline «Comparative pre-school pedagogy» demonstrates such properties as nonlinearity, variability, self-organization, openness, chaos, the ability to fluctuations (random deviations) and bifurcation (splitting).

The author's methods of teaching «Comparative pre-school education» have been revealed; it is based on implementation of interactive lectures and workshops where students present the results of their comparative research. The usage of these forms of learning activities allows combining the teacher's leading role with students' high level activity through the usage of modern information and computer technologies.

It has been found that comparative pre-school pedagogy as interdisciplinary branch of science plays a significant role in strengthening of interdisciplinary connections, establishes a platform for the formation of planetary future teachers' thinking, and comprehension of the uniqueness and unity of national education with the world educational space.

It has been proved that knowing the experience of other countries, the achievements of foreign colleagues helps a pre-school teacher to form a strategy of their own actions, promotes the creative usage of achievements of world pedagogical thought.

Key words: comparative pre-school education, interdisciplinary approach, synergetic approach, academic discipline, pre-school teacher, vocational training.